

Львівський державний університет внутрішніх справ

І. Б. Газдайка-Василишин
О. В. Авраменко

Співучасть у кримінальному правопорушенні

Навчальний посібник

Львів
2026

УДК 343.237

Г 12

Рекомендовано до друку та розміщення в електронних сервісах ЛьвДУВС
Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 14 серпня 2026 року № 1)

Рецензенти:

Дар'я БАЛОБАНОВА, доктор юридичних наук, професор
(Одеський державний університет внутрішніх справ);

Олександр МАРІН, кандидат юридичних наук, доцент
(Львівський державний університет внутрішніх справ).

Газдайка-Василишин І. Б., Авраменко О. В.

Г 12 **Співучасть у кримінальному правопорушенні :
навчальний посібник.** Львів : Львівський державний
університет внутрішніх справ, 2026. 64 с.

ISBN 978-617-511-456-8

Видання містить теоретичний матеріал; тести для самоконтролю та перевірки ступеня засвоєння здобувачами навчального матеріалу; задачі прикладної спрямованості для розв'язування під час практичних занять, питання для самоконтролю та список рекомендованої літератури. Навчальний матеріал із теми «Співучасть у кримінальному правопорушенні» подано на основі чинного Кримінального кодексу України, Проекту нового Кримінального кодексу та сучасних наукових позицій.

Для здобувачів освітнього ступеня бакалавра (в межах вивчення дисципліни «Кримінальне право») та науково-педагогічних працівників.

The manual includes theoretical material; tests for self-control and verification of the degree of assimilation of educational material by students; problems of applied orientation to solve them during practical classes; questions for self-control and a list of recommended literature. In the manual, educational material on the topic «Complicity in a criminal offense» is presented on the basis of the current Criminal Code of Ukraine, the Project of the new Criminal Code and modern scientific positions.

For higher education graduates of the bachelor's degree (within the scope of studying the discipline «Criminal Law») and scientific and pedagogical workers.

УДК 343.237

© Газдайка-Василишин І. Б.,
Авраменко О. В., 2026

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2026

ISBN 978-617-511-456-8

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ.....	6
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ.....	36
ЗАДАЧІ.....	49
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ.....	58
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	59

ПЕРЕДМОВА

Навчальний посібник «Співучасть у кримінальному правопорушенні» призначений для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» із спеціальностей D8/081 «Право», K9/262 «Правоохоронна діяльність» і містить систематизований навчальний матеріал, питання для контролю, тестові завдання та ситуативні задачі.

Тема «Співучасть у кримінальному правопорушенні» вивчається в межах дисципліни «Кримінальне право» та входить до вчення про склад кримінального правопорушення. Предметом вивчення є питання, що стосуються поняття та ознак співучасті, а також з'ясування змісту кожної із її ознак; видів співучасників, поняття та ознак організатора, виконавця, підбурювача та пособника; форм співучасті, що виділяються за об'єктивними та суб'єктивними ознаками; кримінальної відповідальності співучасників та їх добровільної відмови від доведення кримінального правопорушення до кінця; командної відповідальності, ексцесу співучасника та інших «спеціальних» питань відповідальності за співучасть у кримінальному правопорушенні. До предмета вивчення також входять норми кримінального закону та інших нормативно-правових актів, рекомендаційні роз'яснення Верховного Суду, рішення Конституційного Суду України, опублікована судова практика з питань застосування норм Кримінального кодексу України (далі – КК України) в зазначеній частині, Проект нового КК, а також відповідна спеціальна література.

Завданням навчальної дисципліни є ґрунтовне засвоєння положень КК України, вивчення відповідної судової практики, знання тенденцій розвитку кримінального права України, ознайомлення з науковими підходами, вивчення необхідної спеціальної літератури.

Навчальний посібник містить систематизований навчальний матеріал, а також питання для самоперевірки

та контролю, ситуативні та тестові завдання, які мають сприяти формуванню практичних прийомів і навичок логічного мислення. Під час розв'язання тестових завдань варто пам'ятати: тестові запитання зазвичай мають п'ять варіантів відповідей, передбачають лише одну правильну відповідь.

Для належного опанування теми «Співучасть у кримінальному правопорушенні» здобувачі вищої освіти мають

знати:

- чинне кримінальне законодавство та інші нормативно-правові акти, необхідні для оволодіння відповідною темою;
- наукові визначення понять, які не мають нормативного закріплення;
- позицію слідчої та судової практики з питань застосування і тлумачення вказаних норм Загальної частини КК України;

вміти:

- тлумачити положення КК України, належно володіючи водночас кримінально-правовими категоріями та поняттями;
- визначати кримінальну протиправність діяння, характеризуючи наявність чи відсутність необхідних ознак співучасті у кримінальному правопорушенні;
- на основі отриманих знань правильно застосувати положення КК України, вирішуючи конкретні завдання.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ

1. Поняття та ознаки співучасті у кримінальному правопорушенні. Відповідно до статті 26 КК України [1], співучастю у кримінальному правопорушенні є умисна спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення.

Із цього визначення випливає, що співучасть характеризується сукупністю об'єктивних і суб'єктивних ознак. Брак хоча б однієї з обов'язкових ознак унеможлиблює кваліфікацію діяння як такого, що вчинене у співучасті. Співучасть можлива лише під час учинення умисного кримінального правопорушення; за участю двох або більше осіб, якщо жодна з цих осіб є суб'єктом кримінального правопорушення; за умови спільності їхніх дій (або бездіяльності) та за наявності умислу кожного співучасника на спільне вчинення кримінального правопорушення.

До об'єктивних ознак співучасті належать:

- участь у кримінальному правопорушенні двох або більше суб'єктів;
- спільність їхньої участі;
- участь кожного співучасника у вчиненні одного й того самого кримінального правопорушення;
- причинний зв'язок між діянням співучасника і вчиненням кримінального правопорушення виконавцем.

Співучасть передбачає *участь щонайменше двох осіб*, жодна з яких має відповідати загальним ознакам суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченим статтею 18 КК України, тобто бути фізичною, осудною особою, яка досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Участь у вчиненні суспільно небезпечного діяння малолітньої особи, неосудної особи або особи, яка з інших причин не є суб'єктом відповідного кримінального правопорушення, не утворює співучасті. Особа, яка використовує

таку особу для вчинення кримінального правопорушення, може бути визначена його виконавцем як така, що вчинила кримінальне правопорушення шляхом використання іншої особи. Наприклад, повнолітня особа, яка схиляє малолітнього викрасти чуже майно, усвідомлюючи, що малолітній не підлягає кримінальній відповідальності, не є підбурювачем у кримінально-правовому значенні. За наявності інших необхідних ознак вона визнається виконавцем кримінального правопорушення, вчиненого шляхом використання особи, яка не підлягає кримінальній відповідальності.

Спільність участі означає, що діяння співучасників взаємопов'язані та спрямовані на досягнення спільного кримінально протиправного результату. Кожний співучасник робить певний внесок у вчинення кримінального правопорушення: виконавець безпосередньо виконує його об'єктивну сторону; організатор організовує або спрямовує спільну діяльність; підбурювач викликає в іншій особі рішучість учинити кримінальне правопорушення; пособник сприяє його вчиненню. Внесок окремого співучасника може бути неоднаковим за характером і ступенем, однак він повинен сприяти вчиненню того кримінального правопорушення, яке охоплювалося умислом співучасників. Спільність не обов'язково означає, що всі співучасники перебувають на місці вчинення кримінального правопорушення або одночасно виконують певні дії. Організатор, підбурювач чи пособник можуть діяти до початку виконання об'єктивної сторони кримінального правопорушення і не бути присутніми під час його безпосереднього вчинення.

Причинний зв'язок у співучасті має особливий характер. У кримінальних правопорушеннях із матеріальним складом суспільно небезпечний наслідок, заподіяний виконавцем, є спільним кримінально протиправним результатом діяльності співучасників, якщо він охоплювався їхнім умислом. Дії організатора, підбурювача або пособника зазвичай не спричиняють передбачений законом наслідок безпосередньо. Вони впливають на поведінку виконавця, створюють умови для вчинення ним кримінального правопорушення, полегшують або допомагають у його вчиненні. Для співучасті необхідно, щоб сприяння було надано до закінчення

кримінального правопорушення. Поведінка після його закінчення може визнаватися пособництвом лише тоді, коли відповідне приховування, придбання або збут були заздалегідь обіцяні.

До суб'єктивних ознак співучасті належать:

- умисний характер кримінального правопорушення;
- умисна участь кожного співучасника;
- усвідомлення співучасником спільного характеру діяльності;
- спрямованість умислу організатора, підбурювача та пособника на сприяння вчиненню кримінального правопорушення виконавцем.

Співучасть можлива *лише в умисному* кримінальному правопорушенні. Спільне необережне заподіяння шкоди кількома особами не є співучастю у значенні статті 26 КК України [8]. У такому разі питання відповідальності кожної особи вирішується окремо, залежно від її власного діяння, вини та причинного зв'язку з наслідком. Умисел співучасника охоплює усвідомлення того, що він діє не самотійно, а спільно з іншою особою або іншими особами; виконавець вчиняє або має намір вчинити конкретне умисне кримінальне правопорушення; його власні дії сприяють цьому кримінальному правопорушенню. Співучасник бажає або свідомо допускає вчинення виконавцем кримінального правопорушення у межах спільного умислу. Відповідно до правової позиції Верховного Суду, «усвідомлення особою можливості вчинення певного кримінально караного діяння і розуміння своєї ролі у спільному вчиненні такого діяння з іншою особою свідчить про досягнення спільного умислу між співучасниками» [4].

Водночас щодо наслідків кримінального правопорушення форма вини співучасників визначається з урахуванням конструкції відповідного складу та спрямованості умислу конкретної особи. Мотиви та мета співучасників можуть не збігатися. Наприклад, виконавець може діяти з корисливих мотивів, а пособник – із мотивів помсти потерпілому. Однак кожен із них повинен усвідомлювати основний зміст кримінального правопорушення і бажати або свідомо допускати його спільне вчинення.

Домовленість між співучасниками може бути попередньою або виникнути під час вчинення кримінального правопорушення. Вона може бути виражена словами, письмово, жестами, конклюдентними діями або впливати з узгодженої поведінки осіб. Для співучасті не вимагається обов'язкового укладення чи погодження детального плану.

2. Види співучасників. Частина перша статті 27 КК України встановлює чотири види співучасників: виконавець; організатор; підбурювач; пособник. Поділ співучасників на види здійснюється переважно за характером функцій, які вони виконують під час спільного вчинення кримінального правопорушення. Одна особа може одночасно виконувати кілька ролей. Наприклад, організатор може також безпосередньо виконати частину об'єктивної сторони кримінального правопорушення. Тоді під час визначення її відповідальності враховуються всі фактично виконані функції.

Відповідно до частини другої статті 27 КК України, *виконавцем (співвиконавцем)* є особа, яка у співучасті з іншими суб'єктами кримінального правопорушення безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за вчинене, вчинила кримінальне правопорушення, передбачене КК України.

Виконавець є особою, яка повністю або частково виконує діяння, що становить об'єктивну сторону конкретного складу кримінального правопорушення [16, 26]. Виконання може бути: *безпосереднім* (особа власними діями або бездіяльністю самотійно виконує об'єктивну сторону); *спільним* (об'єктивну сторону виконують кілька співвиконавців); *опосередкованим* (особа використовує для вчинення кримінального правопорушення іншу особу, яка відповідно до закону не підлягає кримінальній відповідальності за вчинене).

Співвиконавцем є особа, яка разом з іншим виконавцем повністю або частково виконує об'єктивну сторону одного кримінального правопорушення. Не обов'язково, щоб кожний співвиконавець виконав усі дії, зазначені в диспозиції статті Особливої частини КК України. Достатньо, щоб у межах спільного умислу він виконав частину об'єктивної сторони,

а сукупні дії співвиконавців утворили закінчений склад кримінального правопорушення. Наприклад, під час розбою одна особа може застосовувати насильство до потерпілого, а інша – заволодівати майном. Правова позиція Верховного Суду щодо означеного питання сформульована так: «При цьому під час вчинення злочину кожен зі співучасників може вчиняти різні дії (подолання опору потерпілого, заподіяння тілесних ушкоджень, заволодіння майном), які спрямовані на досягнення єдиної мети. Домовленістю групи осіб про спільне вчинення злочину є узгодження предмета злочину, його характеру, місця, часу, способу вчинення та змісту виконуваних функцій, яке може відбутися у будь-якій формі: усній, письмовій, за допомогою конклюдентних дій, що висловлені не у формі усної чи письмової пропозиції, а безпосередньо через поведінку, з якої можна зробити висновок про такий намір. Якщо встановлено наявність єдиної спільної мети та узгодженості дій нападників, що свідчать про їх попередню домовленість саме на вчинення розбою, виконання кожним із них під час нападу різних дій (завдання ударів, вилучення речей) не може бути підставою для їхньої кваліфікації за статтями закону, які передбачають відповідальність за окремі злочинні дії» [5].

Водночас проста присутність на місці події, схвалення поведінки виконавця або пасивне спостереження без юридичного обов'язку діяти не перетворюють особу на співвиконавця.

Виконавцем визнається також особа, яка вчинила кримінальне правопорушення шляхом використання: малолітньої особи; неосудної особи; особи, яка діяла без вини; особи, введеної в оману; особи, яка діяла під впливом такого примусу, що нівелює її кримінальну відповідальність; іншої особи, яка відповідно до закону не підлягає кримінальній відповідальності за вчинене. У цьому разі є так зване «опосередковане» виконання, за якого особа, яку використали, фактично виконує певні суспільно небезпечні дії, але юридично виконавцем визнається особа, яка свідомо спрямувала її поведінку і яка наділена усіма ознаками суб'єкта кримінального правопорушення.

Організатор кримінального правопорушення. Відповідно до частини третьої статті 27 КК України, організатором є особа, яка:

- організувала вчинення кримінального правопорушення;
- керувала його підготовкою або вчиненням;
- утворила організовану групу чи злочинну організацію;
- керувала організованою групою чи злочинною організацією;
- забезпечувала фінансування організованої групи чи злочинної організації;
- організовувала приховування кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

Отже, закон передбачає декілька самостійних проявів організаторської діяльності. *Організація вчинення конкретного кримінального правопорушення* може полягати в розробленні плану; визначенні часу, місця і способу вчинення; доборі співучасників; розподілі ролей; об'єднанні та координації дій співучасників; визначенні способів приховування; забезпеченні знаряддями, транспортом, зв'язком або фінансуванням; усуненні перешкод. Не кожна порада або допомога є організацією. Організаторська діяльність передбачає керівний, об'єднувальний або координувальний вплив на інших співучасників. *Керування підготовкою кримінального правопорушення* полягає у спрямуванні дій співучасників до початку безпосереднього виконання кримінального правопорушення. Організатор може: давати вказівки; контролювати підготовчі заходи; змінювати план; вирішувати питання про залучення нових осіб; координувати придбання засобів чи знарядь; установлювати порядок взаємодії. *Керування вчиненням кримінального правопорушення* означає спрямування дій співучасників під час безпосереднього виконання об'єктивної сторони. Воно може здійснюватися і місці події, і дистанційно за допомогою засобів зв'язку, умовних сигналів, посередників або заздалегідь установлених алгоритмів.

Утворення організованої групи або злочинної організації охоплює дії, спрямовані на її створення як стійкого злочинного об'єднання, такі як: пошук учасників; досягнення

домовленості про спільну кримінально протиправну діяльність; визначення структури; розподіл функцій; встановлення підпорядкованості; створення матеріальної та фінансової бази; визначення правил поведінки; планування кримінальних правопорушень. *Керування організованою групою або злочинною організацією* означає здійснення організаційно-розпорядчого впливу на діяльність створеного об'єднання. Організатор визначає напрями діяльності, координує учасників, контролює виконання завдань, розподіляє доходи, вирішує внутрішні питання або забезпечує зв'язки з іншими особами. *Фінансування* полягає у забезпеченні організованої групи або злочинної організації коштами чи іншими майновими ресурсами для створення, існування або здійснення кримінально протиправної діяльності. *Організація приховування діяльності групи чи організації* може охоплювати: створення легального прикриття; організацію знищення документів; забезпечення конспірації; підкуп службових осіб; створення системи протидії викриттю; легалізацію доходів; відповідальність за переховування учасників. Варто зазначити, що організація та керівництво злочинним об'єднанням може мати самостійне кримінально-правове значення, а відповідальність організатора не завжди обмежується правилами про звичайну співучасть у конкретному кримінальному правопорушенні.

Об'єктивна сторона організаторської діяльності полягає в активних діях організаційного, координаційного, керівного, фінансового або забезпечувального характеру. Для визнання особи організатором необхідно встановити конкретні організаторські дії, їхній зв'язок із підготовкою або вчиненням кримінального правопорушення, вплив цих дій на поведінку інших співучасників, учинення виконавцем кримінального правопорушення або принаймні його незакінченої форми. Саме собою формальне лідерство, авторитет серед інших осіб або перебування на керівній посаді не є достатніми. Необхідно довести фактичну організаторську діяльність. *Суб'єктивна сторона дій організатора* характеризується умисною формою вини. Організатор: усвідомлює, що об'єднує, координує або спрямовує дії інших осіб; усвідомлює кримінально протиправний характер запланованого

діяння; передбачає вчинення виконавцем кримінального правопорушення; бажає його вчинення; охоплює умислом істотні обставини кримінального правопорушення.

Підбурювач. Відповідно до частини четвертої статті 27 КК України, підбурювачем є особа, яка умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення кримінального правопорушення. Підбурювання полягає у цілеспрямованому психічному впливі на іншу особу, внаслідок якого в неї виникає рішення вчинити конкретне кримінальне правопорушення [24]. Спосіб підбурювання може бути різним. КК України називає такі способи, як умовляння, підкуп, погроза, примус, а також вказує на будь-який інший спосіб схиляння. *Умовляння* полягає у переконуванні особи в доцільності або необхідності вчинення кримінального правопорушення. Воно може бути одномоментним або неодноразовим. *Підкуп* означає обіцянку, пропозицію або надання матеріальної чи іншої вигоди за вчинення кримінального правопорушення. *Погроза* полягає у повідомленні про намір заподіяти шкоду особі, її близьким, майну, правам або законним інтересам, якщо вона не погодиться вчинити кримінальне правопорушення. *Примус* є фізичним або психічним впливом, який обмежує свободу волевиявлення, але не досягає такого ступеня, за якого відповідальність примушеної особи нівелюється. Коли примус повністю усуває можливість особи керувати своїми діями, особа, яка застосувала такий примус, може визнаватися опосередкованим виконавцем кримінального правопорушення. До інших способів можуть належати: наказ, який не має характеру непереборного примусу; обман; надання неправдивої інформації для формування кримінального наміру; збудження почуття помсти; розпалювання ненависті; використання залежності; прохання; переконання тощо.

Об'єктивна сторона підбурювання характеризується: активним впливом на конкретну особу; спрямованістю впливу на вчинення конкретного кримінального правопорушення; виникненням у підбурюваного рішення про його вчинення; причинним зв'язком між впливом підбурювача і рішенням виконавця. Підбурювання повинно бути достатньо визначеним. Загальні висловлювання про бажаність злочинної

поведінки, абстрактні заклики або схвалення кримінальних правопорушень без схиляння конкретної особи до конкретного діяння зазвичай не утворюють підбурювання у розумінні статті 27 КК України. Водночас вони можуть утворювати самостійний склад кримінального правопорушення, якщо це прямо передбачено Особливою частиною КК України.

Підбурювач не виконує об'єктивну сторону кримінального правопорушення. Якщо він разом із підбурюванням безпосередньо бере участь у виконанні об'єктивної сторони, його відповідальність визначається також як відповідальність виконавця або співвиконавця.

Підбурювання вчиняється з прямим умислом. Підбурювач усвідомлює, що впливає на іншу особу, бажає викликати в неї рішення вчинити кримінальне правопорушення, усвідомлює основні фактичні обставини цього кримінального правопорушення, бажає, щоб виконавець розпочав його вчинення. Не є підбурювачем особа, яка лише повідомила інформацію, висловила думку або дала пораду, не бажаючи схилити іншу особу до кримінального правопорушення.

Пособник. Відповідно до частини п'ятої статті 27 КК України, пособником є особа, яка:

- порадами або вказівками;
- наданням засобів чи знарядь;
- усуненням перешкод;
- чи іншим чином *сприяла* вчиненню кримінального правопорушення іншими співучасниками, а також особа, яка *заздалегідь обіцяла*:
 - переховати особу, яка вчинила кримінальне правопорушення;
 - приховати знаряддя чи засоби вчинення кримінального правопорушення;
 - приховати сліди кримінального правопорушення;
 - приховати предмети, здобуті кримінально протиправним шляхом;
 - придбати чи збути такі предмети;
 - іншим чином сприяти приховуванню кримінального правопорушення.

Об'єктивна сторона пособництва. Пособництво полягає у сприянні вчиненню кримінального правопорушення.

Пособник не викликає в іншій особі намір учинити кримінальне правопорушення, як підбурювач, і не керує спільною діяльністю, як організатор. Він полегшує реалізацію наявного кримінального наміру [27]. Пособництво може бути вчинене і дією, і бездіяльністю. Пособництво шляхом бездіяльності можливе тоді, коли особа мала юридичний обов'язок перешкодити кримінальному правопорушенню, мала реальну можливість виконати цей обов'язок, але умисно не виконала його із метою сприяти виконавцеві. Наприклад, працівник охорони, який за попередньою домовленістю умисно не видає сигналізацію, є пособником.

Пособництво має передувати закінченню кримінального правопорушення або здійснюватися в процесі його вчинення. Допомога, надана після закінчення кримінального правопорушення, визнається пособництвом лише тоді, коли вона була заздалегідь обіцяна. Наукові дослідження звертають увагу, що заздалегідь обіцяне приховування, придбання або збут предметів, здобутих кримінально протиправним шляхом, є формою сприяння саме через попереднє зміцнення впевненості виконавця у можливості приховати результати кримінального правопорушення.

Суб'єктивна сторона пособництва. Пособник діє умисно. Він усвідомлює, що виконавець має намір учинити конкретне кримінальне правопорушення; усвідомлює, що його дії або бездіяльність сприяють виконавцеві; бажає або свідомо допускає таке сприяння; охоплює умислом основні ознаки кримінального правопорушення. Необережне надання засобів або ненавмисне створення сприятливих умов не є пособництвом.

У теорії кримінального права пособництво традиційно поділяють на фізичне та інтелектуальне. *Фізичне пособництво* полягає у матеріальному або фізичному сприянні вчиненню кримінального правопорушення. До нього належать: надання засобів чи знарядь, транспорту або приміщення; передання ключів, документів, технічних пристроїв; відключення сигналізації; усунення охорони або інших перешкод; перевезення співучасників до місця події; блокування дій потерпілого; умисне невиконання обов'язку перешкодити кримінальному правопорушенню. *Інтелектуальне*

пособництво полягає в інформаційному або психічному сприянні виконавцеві. Його формами є поради, вказівки, надання інформації про потерпілого, повідомлення про місце зберігання майна; надання відомостей про систему охорони; роз'яснення способу вчинення кримінального правопорушення; заздалегідь дана обіцянка приховування, придбання або збуту предметів; інша заздалегідь дана обіцянка допомогти після вчинення кримінального правопорушення. Відмінність інтелектуального пособництва від підбурювання полягає в тому, що підбурювач підштовхує до рішення вчинити кримінальне правопорушення, а пособник сприяє реалізації рішення, яке виникло.

3. Форми співучасті. Форма співучасті – це спосіб об'єднання та взаємодії співучасників, який характеризується особливостями виконання ними об'єктивної сторони кримінального правопорушення, розподілом ролей, наявністю або відсутністю попередньої домовленості, а також ступенем організованості та стійкості зв'язків [12, с. 375]. У теорії кримінального права форми співучасті поділяють за:

- об'єктивними ознаками (залежно від способу виконання кримінального правопорушення та розподілу ролей);
- суб'єктивними ознаками (залежно від характеру домовленості, організованості та стійкості зв'язків між співучасниками).

За об'єктивними ознаками співучасть поділяється на такі дві форми – проста співучасть (співвиконавство) та складна співучасть (з розподілом ролей).

Проста співучасть, або співвиконавство, може бути тоді, коли всі співучасники є виконавцями та повністю або частково виконують об'єктивну сторону одного кримінального правопорушення. Для простої співучасті характерні: відсутність юридичного розподілу ролей на виконавця, організатора, підбурювача і пособника; безпосередня участь усіх співучасників у виконанні об'єктивної сторони; кваліфікація дій кожного співвиконавця без посилання на відповідну частину статті 27 КК України. Проста співучасть не означає, що всі співвиконавці виконують тотожні дії. Вони можуть виконувати різні частини об'єктивної сторони, але їхні дії сукупно становлять безпосереднє виконання кримінального правопорушення.

Складна співучасть, або співучасть із розподілом ролей відбувається, якщо поряд із виконавцем діють організатор, підбурювач чи пособник. Її ознаками є: функціональний розподіл ролей; безпосереднє виконання об'єктивної сторони виконавцем; сприяння з боку інших співучасників шляхом організації, підбурювання або пособництва; кваліфікація дій організатора, підбурювача та пособника з посиланням на відповідну частину статті 27 і статтю Особливої частини КК України.

За *суб'єктивними ознаками* співучасть поділяється на такі чотири форми (ст. 28 КК України): вчинення кримінального правопорушення групою осіб; вчинення кримінального правопорушення групою осіб за попередньою змовою; вчинення кримінального правопорушення організованою групою; вчинення кримінального правопорушення злочинною організацією.

Групою осіб в кримінальному правопорушенні вважаються суб'єкти, які брали участь декілька (два або більше) виконавців без попередньої змови між собою. Домовленість про спільне вчинення виникає після початку кримінального правопорушення, але до його завершення. Кожний учасник водночас виконує частину об'єктивної сторони.

Група осіб за попередньою змовою буває тоді, коли кримінальне правопорушення спільно вчинили декілька (двоє або більше) осіб, які заздалегідь, тобто до початку кримінального правопорушення, домовилися про його спільне вчинення. Попередня змова може стосуватися факту спільного вчинення, способу, місця або часу вчинення, розподілу функцій, використання засобів чи знарядь, подальшого приховування кримінального правопорушення [23]. Для цієї форми не потрібні тривала підготовка, складний план або стійке об'єднання. Вирішальним є досягнення домовленості до початку виконання кримінального правопорушення. Верховний Суд із цього приводу зазначає: «У разі інкримінування співучасникам, кожен з яких виконав частину об'єктивної сторони крадіжки, такої кваліфікаційної ознаки, як вчинення кримінального правопорушення за попередньою змовою групою осіб, не має значення технічний розподіл ролей між ними. Дії таких співучасників належить кваліфікувати

лише за статтею Особливої частини КК без посилання на ст. 27 КК» [6].

Якщо обвинуваченим не інкримінується вчинення крадіжки, пов'язаної з вартістю викраденого майна, то розбіжності в переліку викраденого майна в обвинувальному акті та в судовому рішенні не впливають на доведеність винуватості особи у вчиненні цього кримінального правопорушення.

Організована група є за умов, якщо в готуванні або вчиненні брали участь декілька (троє і більше) осіб, які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого(-их) кримінальних правопорушень, об'єднаних єдиним планом із розподілом функцій учасників, спрямованих на досягнення плану, відомого всім учасникам групи. Основними ознаками організованої групи є:

- три або більше учасники;
- попереднє об'єднання;
- стійкість;
- єдиний план;
- розподіл функцій;
- обізнаність учасників із загальною спрямованістю плану;
- спрямованість на вчинення декількох кримінальних правопорушень.

Злочинна організація – це стійке ієрархічне об'єднанням декількох (п'ятьох і більше) осіб, члени або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою:

- безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками організації;
- керівництва чи координації кримінально протиправної діяльності інших осіб;
- забезпечення функціонування злочинної організації та інших кримінально протиправних груп.

Ознаками злочинної організації є:

- кількісний склад (п'ять або більше учасників);
- стійкість;
- ієрархічність;
- попередня змова;
- кримінально протиправна мета (описана вище).

Організована група і злочинна організація відрізняються не лише кількістю учасників, й рівнем організованості, ієрархічністю, масштабом діяльності та цілями об'єднання. Питання відповідальності учасників злочинних організацій мають комплексний характер та можуть охоплювати і участь у самому об'єднанні, і відповідальність за конкретні кримінальні правопорушення, вчинені в його межах.

4. Кримінальна відповідальність співучасників. Підставою для кримінальної відповідальності кожного співучасника є вчинення ним діяння, яке містить передбачені КК України ознаки відповідного складу кримінального правопорушення. Відповідальність співучасника має індивідуальний характер. Вона залежить від виду співучасника, характеру його участі, ступеня його участі, змісту умислу, фактично вчинених дій, від кримінального правопорушення, яке вчинене виконавцем, та від обставин, які охоплювалися умислом співучасника.

Кваліфікація дій виконавця – виконавець або співвиконавець відповідає безпосередньо за статтею Особливої частини КК України, яка передбачає вчинене кримінальне правопорушення, без посилання на частину другу статті 27 КК України. Наприклад, якщо виконавець вчинив державну зраду в умовах воєнного стану, його дії кваліфікуються за ч. 2 ст. 111 КК України.

Кваліфікація дій інших співучасників – організатор, підбурювач і пособник несуть відповідальність за відповідною частиною статті 27 та тією статтею Особливої частини КК України, за якою кваліфікуються дії виконавця. Наприклад, за умови вчинення виконавцем державної зради в умовах воєнного стану, дії його співучасників потрібно кваліфікувати так:

- організатор: ч. 3 ст. 27 – ч. 2 ст. 111 КК України;
- підбурювач: ч. 4 ст. 27 – ч. 2 ст. 111 КК України;
- пособник: ч. 5 ст. 27 – ч. 2 ст. 111 КК України.

Ознаки, які характеризують особу окремого співучасника, ставляться у провину лише цій особі. Наприклад, повторність, рецидив, неповноліття, службове становище чи інші особисті характеристики одного співучасника не можуть автоматично ставитися у вину іншим. До прикладу, якщо два співвиконавці спільно вчинили крадіжку і водночас один

із них раніше одноосібно вже вчиняв крадіжку, тоді їхні дії будуть кваліфікуватися за різними частинами статті 185 КК України: співвиконавець, який вчинив крадіжку вперше, нестиме кримінальну відповідальність за ч. 1 ст. 185 КК України (за умови, що немає інших ознак, що кваліфікують, крадіжки); а інший співвиконавець, який вчинив крадіжку не вперше, – за ч. 2 ст. 185 КК України (крадіжка, вчинена повторно).

Об'єктивні обставини, що обтяжують відповідальність і характеризують кримінальне правопорушення, можуть ставитися за провину іншим співучасникам лише тоді, коли вони усвідомлювали ці обставини. Наприклад, якщо підбурювач усвідомлював, що виконавець вчинятиме крадіжку, проникаючи у житло потерпілого, то дії такого підбурювача слід кваліфікувати за ч. 4 ст. 27 – ч. 3 ст. 185 КК України (як підбурювача до крадіжки, вчиненої із проникненням у житло).

Суб'єктивні обставини, зокрема спеціальний мотив або мета, можуть інкримінувати співучаснику за умови, що вони є необхідною ознакою складу і охоплювалися його умислом. Наприклад, якщо пособник надав зброю для вчинення умисного вбивства, усвідомлюючи водночас, що виконавець цього вбивства керується мотивом релігійної нетерпимості, то його дії варто кваліфікувати за ч. 5 ст. 27 – п. 14 ч. 2 ст. 115 КК України (як пособника в умисному вбивстві з мотивів релігійної нетерпимості).

Незакінчене кримінальне правопорушення виконавця. Якщо виконавець учинив лише готування або замах, інші співучасники відповідають за співучасть у відповідному незакінченому кримінальному правопорушенні. Тобто кваліфікація дій організатора, підбурювача чи пособника зобов'язана містити посилання: на відповідну частину статті 27; на статтю 14 або 15 КК України; на статтю Особливої частини. До прикладу, дії організатора розбійного нападу у випадку, коли виконавця цього розбою було затримано на стадії готування до нього, слід кваліфікувати так: ч. 3 ст. 27, ч. 1 ст. 14 – ч. 1 ст. 187 КК України (організатор готування до розбою).

Відповідальність організаторів та учасників організованої групи чи злочинної організації. Відповідно до статті 30 КК України, організатор організованої групи або злочинної організації підлягає кримінальній відповідальності

за організацію та керівництво відповідним об'єднанням у випадках, передбачених Особливою частиною КК України та за всі кримінальні правопорушення, вчинені організованою групою або злочинною організацією, якщо вони охоплювалися його умислом. Інші учасники організованої групи чи злочинної організації підлягають відповідальності за участь у ній у випадках, передбачених Особливою частиною та за кримінальні правопорушення, у підготовці або вчиненні яких вони брали участь.

Отже межі відповідальності організатора є ширшими, аніж у звичайного учасника. Організатор може відповідати і за те кримінальне правопорушення, яке особисто не виконував, і безпосередньо не готував, якщо воно вчинене учасниками групи та охоплювалося його умислом. Водночас учасник не повинен автоматично відповідати за всі кримінальні правопорушення, вчинені злочинним об'єднанням лише через факт членства у ньому. Потрібно встановити його участь у підготовці чи вчиненні конкретного кримінального правопорушення [10].

Співучасть у кримінальному правопорушенні зі спеціальним суб'єктом. Спеціальним суб'єктом, як відомо, є особа, яка, крім загальних ознак суб'єкта, має додаткові ознаки, передбачені статтею Особливої частини КК України. Такими ознаками можуть бути: статус службової особи, військовослужбовця, громадянство України, статус матері, батька чи опікуна, професійний статус, наявність певних обов'язків, інші спеціальні характеристики.

Виконавцем кримінального правопорушення зі спеціальним суб'єктом може бути лише особа, яка має необхідні спеціальні ознаки. Особа, яка таких ознак не має, але організувала, підбурила або сприяла вчиненню відповідного кримінального правопорушення спеціальним суб'єктом, може відповідати як організатор, підбурювач або пособник [25]. Наприклад, приватна особа не може бути виконавцем зловживання владою або службовим становищем, але за наявності відповідних ознак може бути організатором, підбурювачем або пособником такого кримінального правопорушення, вчиненого службовою особою. Також виконавцем злочину, передбаченого ст. 117 КК України, може бути матір

новонародженої дитини, водночас, її підбурювачем, пособником може бути будь-яка інша особа (до прикладу, батько цієї ж дитини).

Провокація кримінального правопорушення полягає у створенні особою умов, спонуканні або підбурюванні іншої особи до вчинення кримінального правопорушення з метою її подальшого викриття, притягнення до відповідальності, дискредитації чи досягнення іншої мети. КК України не містить у Загальній частині універсального визначення провокації кримінальних правопорушень. Водночас, окремі спеціальні склади провокації передбачені Особливою частиною, зокрема щодо підкупу. З погляду інституту співучасті важливо розмежовувати підбурювання до кримінального правопорушення, провокаційні дії приватної особи, допустимі негласні заходи правоохоронних органів та недопустиме створення працівниками правоохоронних органів кримінального наміру в особи, яка без втручання правоохоронців не вчинила б кримінального правопорушення.

Провокатор може фактично виконувати дії, подібні до підбурювання або пособництва. Однак особливості його мети, а також наявність спеціального складу кримінального правопорушення можуть вимагати самостійної кримінально-правової оцінки. Для провокації характерно, що ініціатива вчинення кримінального правопорушення істотно формується під впливом провокатора. Звичайне спостереження, документування вже наявної кримінально протиправної діяльності або надання особі можливості реалізувати самостійно сформований намір не повинні автоматично визнаватися провокацією.

Ексцес виконавця – це вчинення виконавцем кримінального правопорушення, яке не охоплювалося умислом інших співучасників. Відповідно до частини 5 статті 29 КК України, співучасники не підлягають кримінальній відповідальності за діяння виконавця, якщо воно не охоплювалося їхнім умислом. У теорії кримінального права розрізняють кількісний та якісний ексцес. *Кількісний ексцес* відбувається тоді, коли виконавець учиняє однорідне кримінальне правопорушення, але більш тяжке або в більшому обсязі, ніж передбачалося домовленістю. Наприклад, співучасники домовилися

про таємне викрадення майна на певну суму, а виконавець самостійно вирішив викрасти значно більше і вчинив крадіжку у великих розмірах. У такому випадку інші співучасники відповідають лише за те діяння, яке охоплювалося їхнім умислом, якщо вони не приєдналися до нового кримінального наміру. *Якісний ексцес* наявний, якщо виконавець учиняє інше за характером кримінальне правопорушення, ніж те, що охоплювалося домовленістю. Наприклад, особа надала транспорт для незаконного заволодіння майном, а виконавець незалежно від спільного плану вчинив умисне вбивство потерпілого. Для правильного вирішення питання при ексцесі необхідно встановити фактичні межі умислу кожного співучасника. Найбільш характерним ексцес є, власне, для виконавця, однак, ексцес може вчинити не лише виконавець, й інші співучасники. До прикладу, пособник може надати виконавцю зброю, споряджену бойовими набоями тоді, як згідно з домовленістю він повинен був спорядити її холостими набоями. У такому разі йтиметься про ексцес пособника.

5. Добровільна відмова співучасників від доведення кримінального правопорушення до кінця. Згідно з статтею 17 КК України, нагадаємо, що добровільною відмовою є остаточне припинення особою за своєю волею готування до кримінального правопорушення або замаху на кримінальне правопорушення, якщо при цьому вона усвідомлювала можливість доведення кримінального правопорушення до кінця. Це законодавче положення повністю стосується такого виду співучасника, як виконавець.

Загалом добровільна відмова співучасників регулює стаття 31 КК України. У разі добровільної відмови виконавця інші співучасники відповідають за готування або замах на те кримінальне правопорушення, від учинення якого добровільно відмовився виконавець, якщо їхні дії містять відповідні ознаки. Виконавець не відповідає за незакінчене кримінальне правопорушення. Він може нести кримінальну відповідальність лише тоді, якщо фактично вчинене ним діяння містить склад іншого кримінального правопорушення.

До прикладу, розглянемо ситуацію, коли виконавець (найманий вбивця) прийняв «замовлення» вбити певну особу

від конкретного замовника вбивства, згодом отримав від пособника вогнепальну зброю з метою використання її для цього умисного вбивства, а згодом добровільно відмовився від доведення цього вбивства до кінця на стадії незакінченого замаху (наприклад тому, що впізнав у «замовленій» потерпілій особі свою давню знайому). У такому разі виконавець не підлягає кримінальній відповідальності за умисне вбивство на замовлення, однак, у його діях є інший закінчений склад злочину, а саме – носіння, зберігання, придбання вогнепальної зброї без передбаченого законом дозволу. Тому він повинен бути притягнений до кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 263 КК України. Дії замовника вбивства варто кваліфікувати як підбурювання до незакінченого замаху на умисне вбивство на замовлення (ч. 4 ст. 27, ч. 3 ст. 15 – п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України). Дії особи, яка надала зброю, необхідно кваліфікувати як пособництво у незакінченому замаху на умисне вбивство на замовлення (ч. 5 ст. 27, ч. 3 ст. 15 – п. 11 ч. 2 ст. 115 КК України), а також як зберігання та збут вогнепальної зброї без передбаченого законом дозволу (ч. 1 ст. 263 КК України).

Добровільна відмова організатора, підбурювача, пособника. Організатор, підбурювач та пособник не підлягають кримінальній відповідальності за співучасть, якщо вони запобігли вчиненню кримінального правопорушення або своєчасно повідомили відповідні органи державної влади про кримінальне правопорушення, яке готувалося або вчинялося. Їхня відмова повинна бути активною та результативною в тій формі, якої вимагає закон. Добровільною відмовою пособника є також ненадання засобів чи знарядь вчинення кримінального правопорушення або неусунення перешкод вчиненню кримінального правопорушення. Ці додаткові варіанти добровільної відмови пособника є способами нейтралізувати його внесок у спільне кримінальне правопорушення. У науковій літературі наголошено, що добровільна відмова організатора, підбурювача та пособника можлива до закінчення кримінального правопорушення виконавцем; після його закінчення може йтися вже про дійове каяття або іншу посткримінальну поведінку.

6. Кримінальна відповідальність військових командирів, інших осіб, які фактично діють як військові командири, та інших начальників. Стаття 31-1 КК України встановлює спеціальні правила відповідальності військових командирів; інших осіб, які фактично діють як військові командири; та інших начальників. Ці правила пов'язані з вчиненням підлеглими особами злочинів, передбачених статтями 437 (злочин агресії), 438 (воєнні злочини), 439 (застосування зброї масового знищення), 442 (геноцид) і 442-1 (злочини проти людяності) КК України. Статтею 31-1 КК України було доповнено у зв'язку з ратифікацією України Римського статуту Міжнародного Кримінального суду [2] та необхідністю імплементації інституту відповідальності командирів та інших начальників [14, 20].

Військовий командир або особа, яка фактично діє як військовий командир, підлягає відповідальності за злочин, учинений підлеглою особою, якщо встановлено сукупність таких ознак:

1) підлегла особа вчинила один зі злочинів, передбачених статтями 437–439, 442 або 442-1 КК України;

2) підлегла особа перебувала під фактичним командуванням і контролем командира або під його фактичною владою і контролем;

3) злочин став наслідком нездійснення командиром належного контролю;

4) командир знав або, зважаючи на обставини, мав і міг знати, що підлеглий учинив або мав намір учинити злочин;

5) командир не вжив дій, які мав і міг ужити в межах повноважень для запобігання злочину, для припинення злочину; або для повідомлення про нього компетентного органу.

Офіційний статус командира має значення, але вирішальним є також фактичний контроль. Тому відповідальність може наставати і для особи, яка формально не призначена командиром, але реально здійснює командування, видає обов'язкові накази та контролює підлеглих.

Інший керівник, який не є військовим командиром, підлягає відповідальності, якщо:

1) злочин стосувався діяльності, що перебувала під його фактичною відповідальністю та контролем;

2) злочин учинила підлегла особа, яка перебувала під його фактичною владою і контролем;

3) злочин став наслідком нездійснення належного контролю;

4) керівник знав, повинен був знати або свідомо проігнорував інформацію, яка явно вказувала, що підлеглий учиняє або має намір учинити злочин;

5) керівник не вжив доступних і належних заходів для запобігання, припинення або повідомлення компетентного органу.

Для не військового начальника закон додатково вимагає зв'язку злочину з діяльністю, яка підпадала під його фактичну відповідальність і контроль. Ключове значення має не лише формальна посада, а й реальна можливість очільника віддавати накази, забезпечувати їх виконання, отримувати інформацію про поведінку підлеглих, запобігати кримінально-протиправним діям, припиняти їх, застосовувати дисциплінарні заходи, передавати інформацію компетентним органам. Фактичний контроль не можна презюмувати лише з посади. Його мають установлюватися за конкретними обставинами.

Об'єктивна сторона командної відповідальності характеризується переважно бездіяльністю – нездійсненням належного контролю та невжиттям необхідних і можливих заходів. Необхідно встановити: юридичний або фактичний обов'язок та реальну можливість діяти, невиконання цього обов'язку, учинення підлеглим відповідного злочину, зв'язок між відсутністю належного контролю і злочином підлеглого. Необхідно довести власне винне невиконання командиром обов'язків контролю. У сучасній науці підкреслено, що командна відповідальність не є автоматичною або суто «чужою» відповідальністю за діяння підлеглого. Вона ґрунтується на власній винній поведінці начальника, його фактичній владі, обізнаності та невжитті доступних заходів.

Стаття 31-1 передбачає різні стандарти обізнаності: командир знав; командир повинен був і міг знати; інший начальник знав або повинен був знати; інший начальник свідомо проігнорував інформацію, яка явно вказувала на злочин. Такі формулювання відрізняють командну

відповідальність від класичної співучасті, для якої стаття 26 КК України вимагає умисної спільної участі. Саме тому в українській науці дискутується юридична природа статті 31-1 та доцільність її розміщення в розділі КК України про співучасть. Деякі автори вважають командну відповідальність особливим самостійним інститутом, що не зводиться до організації, підбурювання чи пособництва; інші аналізують її як особливе правило відповідальності за участь кількох осіб у міжнародних злочинах.

Згідно із частиною третьою статті 31-1 КК України, командир або інший начальник підлягає відповідальності за відповідною частиною статті 31-1 та за статтею або частиною статті Особливої частини КК України, яка передбачає злочин, учинений підлеглою особою. Отже, стаття 31-1 виконує функцію спеціального нормативного зв'язку між винною бездіяльністю очільника та злочином підлеглого. Значення статті 31-1 полягає в тому, що вона: забезпечує відповідальність осіб, які реально контролюють підлеглих; стимулює командирів і начальників здійснювати належний контроль; запобігає безкарності керівників, які не віддавали прямого злочинного наказу, але знали або мали знати про злочини; наближує українське кримінальне законодавство до положень Римського статуту; забезпечує кримінально-правове реагування на системні міжнародні злочини та підкреслює обов'язок голови не лише не наказувати вчиняти злочини, а й активно запобігати їм, припиняти їх та повідомляти компетентні органи.

7. Причетність до кримінального правопорушення.

Причетність до кримінального правопорушення – це умисна поведінка особи, пов'язана з кримінальним правопорушенням іншої особи, але така, що не містить усіх ознак співучасті [7, 9, 22]. На відміну від співучасника, причетна особа не здійснює внесок у вчинення кримінального правопорушення, не об'єднує свій умисел із наміром виконавця на стадії його вчинення. Причетна особа діє після закінчення кримінального правопорушення або не виконує обов'язок повідомити про правопорушення чи перешкодити його вчиненню. Причетність тягне кримінальну відповідальність лише тоді, коли відповідна поведінка становить самостійний склад

кримінального правопорушення. Положення про причетність походить, зокрема, із частин 6 та 7 статті 27 КК України.

Відповідно до ч. 6 ст. 27 КК України, не є співучастю: заздалегідь не обіцяне переховування особи, яка вчинила кримінальне правопорушення; приховування знарядь і засобів; приховування слідів; приховування предметів, здобутих кримінально протиправним шляхом; придбання або збут таких предметів; інше сприяння приховуванню кримінального правопорушення. Такі дії тягнуть кримінальну відповідальність лише у випадках, спеціально передбачених КК України. Головною відмінністю цієї форми причетності від пособництва є ненаявність попередньої обіцянки. Якщо рішення про приховування виникло одразу після закінчення кримінального правопорушення, спільного умислу на його вчинення не було. Така поведінка є причетністю і карається лише за наявності окремої норми Особливої частини (ст. 198 та ст. 296 КК України).

Частина 7 статті 27 КК України встановлює, що заздалегідь не обіцяне неповідомлення про достовірно відоме кримінальне правопорушення, яке готується або вчиняється, не є співучастю. Особа підлягає кримінальній відповідальності за неповідомлення лише у випадках, коли це прямо передбачено КК України (наприклад, ст. 367 – службова недбалість або ст. 365-3 – бездіяльність працівника правоохоронного органу щодо незаконної діяльності з організації або проведення азартних ігор, лотерей).

Причетність відрізняється від співучасті за такими ознаками:

- час виникнення умислу (у співучасті спільний умисел зазвичай виникає до вчинення кримінального правопорушення; за причетності – вина причетного здебільшого виникає після його вчинення і незалежно від умислу виконавця).

- відсутність спільності (причетна особа не бере спільної участі у вчиненні кримінального правопорушення).

- відсутність сприяння основному діянню (поведінка причетної особи не полегшує вчинення кримінального правопорушення, хоча може ускладнювати його розкриття або сприяти уникненню відповідальності).

– самотійна підстава відповідальності (причетність карається лише тоді, коли відповідна поведінка передбачена окремою статтею Особливої частини КК України і не кваліфікуються з посиланням на статтю 27 КК України як дії співучасника).

8. Інститут співучасті у Проєкті нового КК України.

У Проєкті нового КК (далі – Проєкт) [3] інститут співучасті врегульовано насамперед у розділі 2.7 «Співучасть у кримінальному правопорушенні», який містить вісім статей. Пов'язані із співучастю положення вміщені також у розділах про незакінчений злочин, кримінально-правову кваліфікацію та у Спеціальній частині Проєкту. Відповідно до статті 2.7.1 Проєкту, співучастю є спільне вчинення умисного кримінального правопорушення двома або більше його суб'єктами за змовою між ними, досягнутою усно, письмово чи шляхом конклюдентних дій до моменту закінчення такого правопорушення. На відміну від чинної статті 26 КК України, Проєкт прямо називає змову обов'язковою ознакою будь-якої співучасті та зазначає, що змова може бути досягнута усно, письмово або ж шляхом конклюдентних дій, тобто поведінки, яка свідчить про фактичне погодження спільного вчинення кримінального правопорушення. Отже, не вимагає формального або докладного погодження плану. Достатньо, щоб із поведінки осіб впливало взаємне усвідомлення і прийняття спільної кримінально протиправної діяльності. Водночас змова може виникнути не тільки до початку виконання правопорушення, а й під час його вчинення; головне, щоб це відбулося до моменту його закінчення. Це означає, що Проєкт нормативно охоплює так зване приєднане співвиконавство або співучасть без попередньої змови.

Важливе нововведення полягає в тому, що склад правопорушення, вчиненого у співучасті, встановлюється шляхом поєднання:

- ознак складу кримінального правопорушення, вчиненого виконавцем;
- ознак конкретного виду співучасника, визначених статтею 2.7.2.

Таким чином, роль організатора, підбурювача чи пособника розглядається не лише як технічне правило

кваліфікації, а і складова ознак складу кримінального правопорушення, вчиненого відповідною особою. Стаття 2.7.2 Проекту зберігає традиційний для українського кримінального права поділ співучасників на виконавця, організатора, підбурювача, пособника, при цьому зміст окремих видів співучасників істотно уточнено. Виконавцем визнається особа, яка повністю або частково виконала дію чи бездіяльність, що є ознакою складу кримінального правопорушення. Проект не згадує про співвиконавця. Особи, які спільно виконали різні частини об'єктивної сторони, охоплені загальним поняттям виконавця.

На відміну від чинної частини другої статті 27 КК України, у статті 2.7.2 Проекту не зазначено вчинення правопорушення шляхом використання особи, яка не підлягає кримінальній відповідальності. Це питання врегульовано в загальних положеннях про суб'єкта. За статтею 2.3.1, особа визнається суб'єктом, якщо вчинила правопорушення, зокрема з: використанням неосудної особи; використанням особи, яка не досягла відповідного віку; використанням іншої особи, яка не підлягає кримінальній відповідальності; використанням особи, яка діяла з необережності.

Згідно з Проектом організатором є особа, яка:

- керувала підготовкою до кримінального правопорушення або його вчиненням;
- створила просту групу, що вчинила кримінальне правопорушення, чи керувала нею;
- створила організовану злочинну групу чи керувала нею;
- координувала діяльність двох чи більше організованих злочинних груп.

На відміну від чинного КК, Проект не використовує загальне формулювання «організувала вчинення кримінального правопорушення». Натомість організаторська діяльність описана через більш конкретні дії: керування, створення групи або координацію діяльності груп. Чинний КК відносить до організаторів також осіб, які забезпечували фінансування чи організовували приховування діяльності організованої групи або злочинної організації. У загальному визначенні організатора в Проекті таких форм прямо немає.

Фінансування, інформаційне або матеріальне сприяння організованій злочинній групі передбачено як самостійна форма злочину у статті 7.1.4 Спеціальної частини.

За Проектом підбурювачем є особа, яка схилила до вчинення кримінального правопорушення іншого співучасника, який до цього не мав наміру його вчинити. Як один зі способів схиляння так і названо: віддання розпорядження чи наказу. Підбурювання має спричинити кримінально протиправний намір. Якщо особа вже мала сформований намір учинити правопорушення, подальша порада, інформація чи схвалення не утворюють підбурювання. Залежно від змісту вони можуть бути пособництвом. Це важливе уточнення порівняно з чинним КК України: Проект закріплює, що підбурюваний до впливу підбурювача не мав відповідного наміру.

Пособником у Проекті визнається особа, яка сприяла іншому співучаснику вчинити кримінальне правопорушення одним із прямо передбачених способів:

- порадою, вказівкою або наданням інформації;
- посередництвом;
- наданням знаряддя чи засобу;
- усуненням перешкоди;
- заздальгідь наданою обіцянкою вчинити певні дії

щодо приховування правопорушення, співучасника, слідів, знарядь або предмета правопорушення.

Порівняно з чинним КК Проект відмовляється від відкритої формули «іншим чином сприяла». Перелік способів пособництва сформульований як вичерпний. Це посилює правову визначеність, але може спонукати до питань щодо дій, які фактично сприяють правопорушенню, однак прямо не охоплюються жодним пунктом. Самостійним способом пособництва Проект вперше відкрито називає посередництво. Воно може полягати, наприклад, у переданні інформації між співучасниками; встановленні контакту; переданні предмета, засобу або винагороди; забезпеченні домовленості між виконавцем і замовником; виконанні комунікаційної функції між особами, які безпосередньо не контактують. Для відповідальності необхідно, щоб посередник усвідомлював кримінально протиправну спрямованість своєї поведінки та сприяв саме вчиненню правопорушення.

Щодо співучасті у кримінальному правопорушенні зі спеціальним суб'єктом стаття 2.7.3 Проекту установлює три правила: 1) виконавцем може бути лише спеціальний суб'єкт (коли стаття Спеціальної частини вимагає спеціальної ознаки суб'єкта, виконавцем може бути лише особа, яка має таку ознаку); 2) загальний суб'єкт, який виконав частину діяння, визнається пособником (особа, яка разом зі спеціальним суб'єктом виконала передбачене статтею Спеціальної частини діяння, але сама не має необхідної спеціальної ознаки, визнається пособником, а не співвиконавцем); 3) іншими співучасниками можуть бути будь-які суб'єкти (організатором, підбурювачем або пособником правопорушення зі спеціальним суб'єктом може бути загальний суб'єкт; інший спеціальний суб'єкт; особа, яка має ту саму спеціальну ознаку, що й виконавець).

Проект вперше в Загальній частині надає загальне визначення провокації. Провокацією визнається спонукання особи до вчинення злочину або провини з метою викриття цієї особи перед органами правопорядку. Саме спеціальна мета відрізняє провокатора від звичайного підбурювача, який може діяти з корисливих, особистих або інших мотивів. Особа, яка спровокувала правопорушення, визнається підбурювачем. Таким чином, провокація за Проектом є спеціальним різновидом підбурювання, а не поведінкою, що перебуває поза межами співучасті. Сам факт провокації не нівелює застосування кримінально-правових засобів до особи, яка вчинила правопорушення. Таким чином, Проект не встановлює автоматичного звільнення спровокованої особи від кримінальної відповідальності. Провокація може впливати на інші питання: допустимість доказів, справедливність провадження, вид і розмір кримінально-правового засобу, але сама собою не ліквідує склад учиненого правопорушення. Не визнається провокацією підготовка і проведення прокурором або службовою особою органу правопорядку передбачених законом заходів контролю за вчиненням особою певного злочину.

Проект істотно спрощує систему форм співучасті. Стаття 2.7.5 передбачає лише просту та організовану злочинні групи. Окремо визначається терористична група,

яка може бути неструктурованою або структурованою. Простою є група, яка складається з двох або більше співучасників; ґрунтується на змові про спільне вчинення кримінального правопорушення; змова у ній досягнута до моменту закінчення правопорушення; група не має сукупності ознак організованої злочинної групи. Організованою злочинною групою визнається та, що одночасно відповідає чотирьом ознакам: складається з п'яти або більше повнолітніх співучасників; створена для спільного вчинення злочинів базового 3, 5, 7 або 9 ступеня тяжкості; має розподіл функцій між співучасниками; є стійкою.

Загальне правило кримінальної відповідальності співучасників походить зі статті 2.7.1 Проекту, яке згадувалось раніше: склад правопорушення для конкретного співучасника встановлюється на підставі складу, вчиненого виконавцем, та ознак ролі відповідної особи – виконавця, організатора, підбурювача або пособника. У формулі кваліфікації передбачається посилання на відповідну частину статті 2.7.2, яка визначає вид співучасника. Якщо виконавець вчинив готування або замах, інші співучасники відповідають за співучасть у відповідному незакінченому злочині. Обсяг відповідальності організатора, підбурювача та пособника залежить від стадії, якої досяг виконавець. Ознака, що робить злочин виконавця тяжкішим, враховується щодо іншого співучасника лише тоді, коли він усвідомлював її наявність. Ознаки, які зменшують тяжкість, також можуть враховуватися щодо співучасника, крім тих, що характеризують особливий психічний стан виконавця. Таким чином, особисті психічні або емоційні характеристики одного виконавця не переносяться автоматично на інших співучасників.

Організатор відповідає за кожен злочин, вчинений учасником організованої злочинної групи або іншою особою за її завданням, та був передбачений метою діяльності такої групи. Тому для відповідальності організатора не обов'язково доводити, що він особисто планував усі деталі конкретного злочину. Достатньо встановити, що злочин входив до мети діяльності створеної або керованої ним групи. Водночас організатор не повинен відповідати за діяння,

яке не охоплювалося метою діяльності групи. Особа, яка вчинила злочин у складі організованої злочинної групи, відповідає:

- за конкретний учинений нею злочин;
- додатково за створення, керування, участь або сприяння діяльності організованої злочинної чи терористичної групи – за відповідною статтею Спеціальної частини.

Стаття 7.1.4 встановлює окрему відповідальність за: створення групи; керування нею або її структурною частиною; управління вчиненням злочину; участь у групі; сприяння її діяльності фінансуванням, інформацією чи матеріальними засобами; залучення нового учасника. Таким чином, Проєкт застосовує модель сукупної відповідальності: за саме членство або діяльність у групі та за конкретний злочин.

Проєкт використовує ширше поняття, ніж чинний КК України: не «ексцес виконавця», а ексцес співучасника. Ексцесом є вчинення будь-яким співучасником кримінального правопорушення, не передбаченого змовою. Інші співучасники за такий ексцес не відповідають. Не визнається ексцесом вчинення учасником організованої злочинної групи злочину, передбаченого метою її діяльності. Отже, для такої групи межі спільного умислу визначаються не тільки конкретною домовленістю щодо окремого епізоду, а й загальною метою діяльності групи. Це розширює межі відповідальності організатора, але не означає автоматичної відповідальності кожного рядового учасника за всі злочини групи. Стаття 2.7.6 прямо встановлює розширену відповідальність саме організатора, тоді як інші учасники відповідають за власні діяння та участь у групі.

Проєкт прямо врегульовує явище, яке чинний КК України окремо не визначає. Необережним спільним спричиненням визнається вчинення двома або більше суб'єктами взаємопов'язаних діянь, які з необережності спричинили єдиний передбачений Кодексом наслідок. Наприклад, кілька відповідальних осіб можуть незалежними, але взаємопов'язаними порушеннями правил безпеки спричинити одну аварію або загибель людей. Проєкт прямо наголошує: необережне спільне спричинення наслідку

не є співучастю. Кожна особа відповідає за тією статтею Спеціальної частини, склад якої утворює її власне необережне діяння.

На відміну від чинного КК України, Проект не поміщує командну відповідальність у розділ про співучасть. Вона передбачена окремими складами у Спеціальній частині: стаття 11.4.6 (невжиття військовим командиром заходів щодо підпорядкованих військових сил); стаття 11.4.7 (невжиття іншим начальником заходів щодо підлеглих). Це свідчить про концептуальне відмежування командної відповідальності від співучасті. Командир або начальник відповідає не тому, що умисно спільно вчинив злочин із підлеглим, а за власне невиконання обов'язку контролювати підлеглих, запобігти злочину, припинити його чи передати інформацію компетентним органам. Такий підхід видається більш послідовним, оскільки командна відповідальність може ґрунтуватися не лише на умислі, а й на стандарті «повинен був знати», тоді як співучасть за статтею 2.7.1 можлива виключно в умисному правопорушенні за змовою.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Відповідно до законодавчого визначення співучастю у вчиненні кримінального правопорушення є:

- 1) спільна участь двох і більше осіб у кримінальному правопорушенні;
- 2) умисна спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення;
- 3) умисна спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні кримінального правопорушення;
- 4) участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного злочину;
- 5) вчинення кримінального правопорушення групою осіб за попередньою змовою.

2. Умисна спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення – це:

- 1) законодавче визначення поняття співучасті;
- 2) визначення поняття причетності до кримінального правопорушення;
- 3) законодавче визначення організованої групи;
- 4) законодавче визначення злочинної організації;
- 5) законодавче визначення групи осіб.

3. У якій відповіді введені всі ознаки співучасті у кримінальному правопорушенні?

- 1) умисна спільна участь у вчиненні кримінального правопорушення;
- 2) умисна участь у вчиненні умисного кримінального правопорушення;

- 3) спільна участь у вчиненні злочину декількох суб'єктів кримінального правопорушення;
- 4) умисна спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення;
- 5) винна участь у вчиненні умисного злочину.

4. У якій відповіді введено об'єктивні ознаки співучасті у кримінальному правопорушенні?

- 1) наявність умисної форми вини;
- 2) усвідомлення можливості діяти спільно;
- 3) наявність прямого умислу;
- 4) спільна участь у вчиненні одного і того ж кримінального правопорушення;
- 5) у жодній з наведених відповідей об'єктивні ознаки співучасті у кримінальному правопорушенні не введені.

5. Вкажіть відповідь у якій зазначені всі суб'єктивні ознаки співучасті у кримінальному правопорушенні.

- 1) наявність вини;
- 2) наявність спільного мотиву;
- 3) наявність спільного умислу;
- 4) умисна спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення;
- 5) взаємна обізнаність співучасників про спільну злочинну діяльність.

6. Співучасниками кримінального правопорушення поряд із виконавцем є:

- 1) замовник;
- 2) підсобник;
- 3) підмовник;
- 4) підбурювач;
- 5) пособник.

7. Співучасниками кримінального правопорушення, поряд із виконавцем, є:

- 1) підмовник;

- 2) організатор;
- 3) співвиконавець;
- 4) замовник;
- 5) керівник.

8. Який варіант містить співучасника кримінального правопорушення?

- 1) пособник;
- 2) активний учасник;
- 3) ініціатор;
- 4) замовник;
- 5) поплічник.

9. Співучасники кримінального правопорушення поділяються на види залежно від:

- 1) форми вини;
- 2) їхнього віку;
- 3) видів вини;
- 4) способу взаємодії між співучасниками;
- 5) характеру участі у вчинюваному кримінальному правопорушенні (характеру виконуваних у спільно вчинюваному кримінальному правопорушенні функцій, ролі).

10. В якій відповіді названі лише співучасники кримінального правопорушення?

- 1) ініціатор, організатор, виконавець та підбурювач;
- 2) підмовник, організатор, керівник та виконавець;
- 3) організатор, підбурювач, виконавець та замовник;
- 4) співвиконавець, ініціатор, пособник та керівник;
- 5) виконавець, організатор, підбурювач та пособник.

11. Згідно із законодавчим його визначенням виконавцем (співвиконавцем) злочину є особа, яка:

- 1) безпосередньо вчинила кримінальне правопорушення або керувала його підготовкою або вчиненням;
- 2) у співучасті з іншими суб'єктами кримінального правопорушення безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають

- кримінальній відповідальності за скоєне, вчинила кримінальне правопорушення;
- 3) умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення кримінального правопорушення;
 - 4) умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила замовника до вчинення кримінального правопорушення;
 - 5) використала інших осіб для вчинення кримінального правопорушення.

12. Згідно із його законодавчим визначенням організатором кримінального правопорушення є особа:

- 1) за дорученням (замовленням) якої вчинене кримінальне правопорушення;
- 2) яка організувала вчинення кримінального правопорушення (кримінальних правопорушень) або керувала його (їх) підготовкою чи вчиненням. Організатором також є особа, яка утворила організовану групу чи злочинну організацію або керувала нею, або особа, яка забезпечувала фінансування чи організовувала приховування кримінально протиправної діяльності організованої групи або злочинної організації;
- 3) яка організувала вчинення кримінального правопорушення (кримінальних правопорушень) або керувала його (їх) підготовкою чи вчиненням, а також особа, яка утворила організовану групу чи злочинну організацію або керувала нею, або особа, яка забезпечувала фінансування чи організовувала приховування будь-якої злочинної діяльності;
- 4) яка організувала приховування будь-якої злочинної діяльності;
- 5) яка лише організувала вчинення кримінального правопорушення.

13. Згідно із його законодавчим визначенням підбурювачем кримінального правопорушення є особа, яка:

- 1) умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення кримінального правопорушення;

- 2) умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила замовника до вчинення кримінального правопорушення;
- 3) лише погрозою або примусом схилила іншого співучасника до вчинення кримінального правопорушення;
- 4) лише умовлянням чи підкупом схилила іншого співучасника до вчинення кримінального правопорушення;
- 5) лише умовлянням, підкупом, погрозою, примусом схилила іншого співучасника до вчинення кримінального правопорушення.

14. Згідно із його законодавчим визначенням пособником кримінального правопорушення є особа, яка:

- 1) прислужувала іншим співучасникам кримінального правопорушення;
- 2) яка лише очолює (об'єднує) співучасників кримінального правопорушення;
- 3) яка наглядає за іншими співучасниками кримінального правопорушення;
- 4) яка надихає (спонукає, запалює) інших співучасників до вчинення кримінального правопорушення;
- 5) яка умовлянням, підкупом, погрозою, примусом або іншим чином схилила іншого співучасника до вчинення кримінального правопорушення.

15. Особа, яка вчинила передбачене відповідною статтею (частиною статті) Особливої частини КК кримінальне правопорушення шляхом використання неосудної особи, є:

- 1) керівником;
- 2) організатором;
- 3) підбурювачем;
- 4) виконавцем (співвиконавцем);
- 5) пособником.

16. Не обіцяне заздалегідь переховування особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, знярядь і засобів вчинення кримінального правопорушення, слідів кримінального правопорушення чи предметів, здобутих кримінально протиправним шляхом, або придбання чи збут таких предметів, це:

- 1) співучасть у вчиненні кримінального правопорушення;
- 2) кримінальний проступок;
- 3) причетність до кримінального правопорушення;
- 4) пособництво у кримінальному правопорушенні;
- 5) потурання у кримінальному правопорушенні.

17. Заздалегідь не обіцяне придбання майна, завідомо одержаного злочинним шляхом, – це:

- 1) співучасть у кримінальному правопорушенні;
- 2) причетність до кримінального правопорушення;
- 3) приховування кримінального правопорушення;
- 4) недонесення про кримінальне правопорушення;
- 5) за чинним КК України вказане діяння кримінально караним не вважається.

18. Чинний КК України виокремлює такі форми співучасті у кримінальному правопорушенні:

- 1) просту;
- 2) складну;
- 3) групу осіб за попередньою змовою;
- 4) терористичну групу;
- 5) не виокремлює.

19. Кримінальне правопорушення визнається таким, що вчинене групою осіб, якщо:

- 1) на місці вчинення кримінального правопорушення затримано дві або більше особи;
- 2) у ньому брали участь декілька (двоє або більше) виконавців без попередньої змови між собою;
- 3) його спільно вчинили декілька (двоє або більше) осіб, які заздалегідь, тобто до початку кримінального правопорушення, домовилися про його спільне вчинення;

- 4) у ньому брали участь виконавець та організатор;
- 5) виконавець сказав, що вчиняв кримінальне правопорушення зі спільниками.

20. Кримінальне правопорушення визнається вчиненим за попередньою змовою групою осіб, якщо:

- 1) у ньому брали участь декілька (двоє або більше) виконавців без попередньої змови між собою;
- 2) у ньому брали участь декілька (двоє або більше) осіб;
- 3) у ньому брали участь декілька (троє і більше) осіб;
- 4) в його готуванні або вчиненні брали участь декілька (троє і більше) осіб, які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) кримінальних правопорушень;
- 5) його спільно вчинили декілька (двоє або більше) осіб, які заздалегідь, тобто до початку кримінального правопорушення, домовилися про його спільне вчинення.

21. Кримінальне правопорушення визнається вчиненим організованою групою, якщо:

- 1) в підготовці або вчиненні брали участь декілька (двоє і більше) осіб, які попередньо зорганізувалися у групу з організатором та виконавцем;
- 2) в підготовці або вчиненні брали участь декілька (троє і більше) осіб, які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) кримінальних правопорушень, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи;
- 3) в підготовці або вчиненні брали участь декілька (троє і більше) осіб, які попередньо зорганізувалися з метою вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів;
- 4) в підготовці або вчиненні брали участь декілька (троє і більше) осіб, які попередньо зорганізувалися у банду;
- 5) у організованій групі поряд із виконавцем кримінального правопорушення були організатор, підбурювач та пособник.

22. Кримінальне правопорушення визнається вчиненим злочинною організацією, якщо:

- 1) в підготовці або вчиненні брали участь декілька (трое і більше) осіб, які попередньо зорганізувалися з метою вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів;
- 2) в підготовці або вчиненні брали участь декілька (трое і більше) осіб, які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) кримінальних правопорушень, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи;
- 3) він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох (п'ятьох і більше) осіб, члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації кримінально протиправної діяльності інших осіб, або забезпечити функціонування і злочинної організації, і інших кримінально протиправних груп;
- 4) він скоєний об'єднанням декількох (трьох і більше) осіб, члени або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, керівництва чи координації кримінально протиправної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, а також інших кримінально протиправних груп;
- 5) він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох (п'ятьох і більше) осіб, члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення кримінальних проступків учасниками цієї організації, або керівництва чи координації кримінально протиправної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування злочинної організації, а також інших кримінально протиправних груп.

23. Метою злочинної організації є безпосереднє вчинення:

- 1) будь-яких кримінальних правопорушень;
- 2) лише злочинів терористичної спрямованості;
- 3) кримінальних проступків;
- 4) будь-яких злочинів;
- 5) тяжких або особливо тяжких злочинів.

24. Вчинення одним із співучасників кримінального правопорушення, яке не охоплювалось умислом інших співучасників, називається:

- 1) сукупністю кримінальних правопорушень;
- 2) ексцесом співучасника кримінального правопорушення;
- 3) пособництвом у кримінальному правопорушенні;
- 4) причетністю до кримінального правопорушення;
- 5) повторністю кримінального правопорушення.

25. Виконавець (співвиконавець) підлягає кримінальній відповідальності за:

- 1) кримінальне правопорушення, яке замовив організатор;
- 2) статтею КК України, яка передбачає поняття виконавця (співвиконавця) кримінального правопорушення та статтею, яка передбачає вчинене ним кримінальне правопорушення;
- 3) статтею КК України, яка передбачає вчинене ним кримінальне правопорушення;
- 4) статтею КК України, яка передбачає вчинене групою осіб та ним кримінальне правопорушення;
- 5) статтею КК України, яка передбачає вчинене організованою групою та ним кримінальне правопорушення.

26. Організатор підлягає кримінальній відповідальності за:

- 1) кримінальне правопорушення, вчинене виконавцем;
- 2) відповідною частиною статті 27 і тією статтею (частиною статті) особливої частини КК України,

- яка передбачає кримінальне правопорушення, вчинене виконавцем;
- 3) відповідною частиною статті 27 КК України;
 - 4) всі вчинені кримінальні правопорушення виконавцем;
 - 5) готування або замах на кримінальне правопорушення, вчинене виконавцем.

27. Підбурювач підлягає кримінальній відповідальності за:

- 1) відповідною частиною статті 27 і тією статтею (частиною статті) Особливої частини КК України, яка передбачає кримінальне правопорушення, вчинене виконавцем;
- 2) відповідною частиною статті 27 КК України;
- 3) готування або замах на кримінальне правопорушення, вчинене виконавцем;
- 4) всі вчинені кримінальні правопорушення виконавцем;
- 5) кримінальне правопорушення, яке вчинене виконавцем.

28. Пособник підлягає кримінальній відповідальності за:

- 1) відповідною частиною статті 27 КК України;
- 2) кримінальне правопорушення, яке вчинене виконавцем;
- 3) відповідною частиною статті 27 і тією статтею (частиною статті) особливої частини КК України, яка передбачає кримінальне правопорушення, вчинене виконавцем;
- 4) всі вчинені кримінальні правопорушення виконавцем;
- 5) готування або замах на кримінальне правопорушення, вчинене виконавцем.

29. У разі вчинення виконавцем незакінченого кримінального правопорушення інші співучасники:

- 1) підлягають кримінальній відповідальності за співучасть у незакінченому кримінальному правопорушенні;

- 2) не підлягають кримінальній відповідальності;
- 3) підлягають кримінальній відповідальності за закінчення кримінальне правопорушення;
- 4) підлягають кримінальній відповідальності за співучасть у закінченому кримінальному правопорушенні;
- 5) підлягають кримінальній відповідальності за співучасть у кримінальному правопорушенні.

30. Організатор організованої групи чи злочинної організації підлягає кримінальній відповідальності за:

- 1) кримінальні правопорушення, вчинені організованою групою чи злочинною організацією;
- 2) кримінальні правопорушення, вчинені організованою групою чи злочинною організацією, які особисто організував;
- 3) всі кримінальні правопорушення, вчинені організованою групою чи злочинною організацією, якщо вони охоплювалися його умислом;
- 4) всі кримінальні правопорушення, вчинені організованою групою чи злочинною організацією;
- 5) співучасть у кримінальному правопорушенні.

31. Учасники організованої групи чи злочинної організації підлягають кримінальній відповідальності за:

- 1) кримінальні правопорушення, у підготовці або вчиненні яких вони брали участь незалежно від тієї ролі, яку виконував у кримінальному правопорушенні кожен із них;
- 2) кримінальні правопорушення, у підготовці або вчиненні яких вони брали участь залежно від тієї ролі, яку виконував у кримінальному правопорушенні кожен із них;
- 3) всі кримінальні правопорушення, вчинені організованою групою чи злочинною організацією, якщо вони охоплювалися їхнім наміром;
- 4) всі кримінальні правопорушення, вчинені організованою групою чи злочинною організацією;
- 5) кримінальні правопорушення, у підготовці або вчиненні яких вони брали участь.

32. Виконавець визнається таким, що добровільно відмовився від доведення кримінального правопорушення до кінця лише тоді, коли він:

- 1) безпосередньо не вчиняв кримінального правопорушення;
- 2) від вчиненого ним суспільно небезпечного діяння не наступили суспільно небезпечні наслідки;
- 3) відвернув вчинення кримінального правопорушення або своєчасно повідомив відповідні органи державної влади про кримінальне правопорушення, що готується або вчиняється;
- 4) відвернув вчинення кримінального правопорушення і своєчасно повідомив відповідні органи державної влади про кримінальне правопорушення, що готується або вчиняється;
- 5) остаточно з власної волі не залежно від мотивів припинив розпочате ним кримінальне правопорушення, готування до нього або замах на його вчинення, при усвідомленні реальної можливості успішного його завершення.

33. У разі добровільної відмови будь-кого із співучасників виконавець підлягає кримінальній відповідальності за:

- 1) підготовку до кримінального правопорушення;
- 2) закінчений замах на кримінальне правопорушення;
- 3) підготовку до кримінального правопорушення або за замах на кримінальне правопорушення, залежно від того, на якій із стадій діяння його було припинено;
- 4) відповідною статтею Особливої частини КК України;
- 5) підготовку до кримінального правопорушення та за замах на кримінальне правопорушення, незалежно від того, на якій із стадій діяння його було припинено.

34. Добровільною відмовою пособника є:

- 1) звернення до правоохоронних органів;
- 2) ненадання ним засобів чи знарядь вчинення кримінального правопорушення або неусунення перешкод вчиненню кримінального правопорушення;

- 3) надання непридатних засобів чи знарядь вчинення кримінального правопорушення;
- 4) надання ним засобів чи знарядь вчинення кримінального правопорушення виконавцю, якими він не скористався;
- 5) визнання винуватості.

35. Військовий командир або інша особа, яка фактично діє як військовий командир, підлягає кримінальній відповідальності за:

- 1) будь-який із злочинів, передбачених статтями 437–439, 442 і 442-1 КК України, що вчинений підлеглою особою;
- 2) будь-який із злочинів, передбачених статтями КК України, що вчинений підлеглою особою;
- 3) злочини, які охоплюються його умислом;
- 4) будь-які злочини;
- 5) воєнні злочини.

36. Військовий командир або інша особа, яка фактично діє як військовий командир, підлягає кримінальній відповідальності:

- 1) згідно з відповідною частиною статті 31-1 та статтею (частиною статті) Особливої частини КК України, що передбачає кримінальну відповідальність за злочин, вчинений підлеглою особою;
- 2) за будь-який із злочинів, передбачених статтями КК України, вчинений підлеглою особою;
- 3) за воєнні злочини;
- 4) згідно з частиною 3 статті 27 та статтею (частиною статті) Особливої частини КК України, що передбачає кримінальну відповідальність за злочин, вчинений підлеглою особою;
- 5) згідно з відповідною частиною статті 28 та статтею (частиною статті) Особливої частини КК України, що передбачає кримінальну відповідальність за злочин, вчинений підлеглою особою.

ЗАДАЧІ

1. Вантажник вантажного терміналу (автопорту) Лучків, знаючи, що на стоянці стоїть неопломбований вантажний автомобіль із побутовими товарами, запропонував електромонтеру цього ж автопорту Кушніренку викрасти дві мікрохвильові пічки та продати їх, на що останній погодився. Коли стемніло, вони витягли з причепа автомобіля дві мікрохвильові пічки і для того, щоб швидше винести їх за межі території автопорту, попросили Якимова допомогти їм у цьому, на що Якимов погодився. Допомігши Лучківу і Кушніренку винести мікрохвильові пічки з території автопорту, він повернувся до причепа автомобіля та викрав із нього одну мікрохвильову піч. Викрадені мікрохвильові пічки Лучків і Кушніренко продали Петріву, а виручені гроші поділили між собою. Петрів знав, що мікрохвильові пічки крадені, хоча про їхню купівлю він із Лучківим і Кушніренком наперед не домовлявся.

Чи вчинили Лучків, Кушніренко, Якимов і Петрів кримінальне правопорушення у співучасті? Розв'яжіть питання про їхню кримінальну відповідальність.

Варіант 1. *Петрів наперед обіцяв Лучківу купити викрадені мікрохвильові пічки.*

Варіант 2. *Петрів не знав, що мікрохвильові пічки здобуті злочинним шляхом.*

2. 16-річний Чепишко запропонував 13-річному Гуку викрасти у пенсіонерки Макогонюк, яка поверталася з магазину додому, сумку, де були продукти харчування і гаманець з грішми, на що Гук погодився. Коли Макогонюк повернула в малолюдний провулок, Гук підбіг до потерпілої, вирвав з її рук сумку і втік з награбованим. Чепишко в цей час стояв на сторожі, щоб у разі необхідності своєчасно попередити Гука про наближення перехожих. Через деякий час Чепишко і Гук із викраденим були затримані.

Чепишка було засуджено за грабіж, вчинений за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 186 КК), та за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (ст. 304 КК), а Гука звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку з недосягненням віку, з якого особа може бути суб'єктом пограбування.

Чи правильно вирішив справу суд?

3. 16-річний Сідельник без дозволу батьків взяв вдома автомобіль Ford та поїхав із своїми знайомими Шевченком та Сисаком кататися. Під час катання, керуючи без посвідчення водія у с. Волиця Львівської області ввечері, Сідельник послухав поради та вказівки Шевченка їхати швидше, не врахував дорожньої ситуації, перевищуючи швидкість, вчинив дорожньо-транспортну пригоду, внаслідок якої Сисак загинув.

Ознайомтесь із ст. 286 КК України.

Чи наявна в діянні Сідельника та Шевченка співучасть у кримінальному правопорушенні?

4. Панкевич одночасно зустрічалася з Нікітчуком та Артищуком. Останній, дізнавшись про це, вирішив вбити Нікітчука. Для цього він передав заряджену бойовим патроном мисливську рушницю своєму товаришеві Бойку і сказавши, що вона заряджена холостими патронами, попросив останнього вистрілити з метою залякування у Нікітчука. На питання Бойка, чому він сам не хоче цього зробити, Артищук сказав, що в нього болить рука. Бойко, виконуючи прохання Артищука, вистрілив з близької відстані у Нікітчука, який внаслідок отриманого поранення помер на місці події.

Чи вчинили Артищук і Бойко кримінальне правопорушення у співучасті?

5. Хамуляк, Кулеба і Мельничук попередньо домовились вчинити крадіжку з будинку Мироненка. Прибувши на місце вчинення злочину, Хамуляк і Кулеба проникли в будинок, а Мельничук залишився під вікном. Знайдені в будинку цінні речі Хамуляк і Кулеба передавали Мельничуку. У процесі складання цих речей у сумки виявилось, що для їхнього перевезення потрібний транспорт. Мельничук запропонував Хамуляку передзвонити його знайомому Яворському і попросити

його, щоб він перевіз крадене. Хамуляк передзвонив з мобільного телефону Яворському та сказав йому, що будинок «очищений», є багато цінних речей і потрібно, щоб він приїхав та завіз їх в обумовлене місце. Яворський погодився і сказав, щоб його чекали на автобусній зупинці, яка розташована неподалік будинку Мироненка. Після цього Хамуляк, Кулеба і Мельничук пішли з викраденими речами на автобусну зупинку і стали чекати там Яворського. Не дочекавшись його, вони зупинили автомобіль, яким керував Шмулига, та попросили його завезти їх за вказаною адресою. Останній погодився, але не знав, що перевозить злочинців з викраденими речами. Викрадені речі вони завезли до Петровського, якому систематично збували крадене. Було встановлено, що Яворський не зміг приїхати до місця зустрічі через те, що по дорозі у нього поламався автомобіль.

Чи вчинили Хамуляк, Кулеба, Мельничук, Яворський, Петровський і Шмулига кримінальне правопорушення у співучасті? Вирішіть питання про їхню кримінальну відповідальність.

6. Ясницький з Васютою прийшли до гуртожитку перевірити свого знайомого Березу. Коли вони чекали його, Ясницький помітив жінку, яка розмовляла по телефону. Вона сиділа на кріслі спиною до них, а поруч стояла відкрита сумка, в якій лежала пачка грошей. У цей час на прохідній більше нікого, крім них трьох, не було. Ясницький мовчки штовхнув Васюту і показав пальцем на сумку. Останній з розумінням кивнув головою і непомітно для жінки витягнув з сумки гроші, після чого пішов з гуртожитку. Вслід за ним пішов і Ясницький. Викрадені гроші Васюта забрав собі.

Чи вчинили Ясницький і Васюта кримінальне правопорушення у співучасті?

7. Під час зустрічі Масловського і Звінського, останній попросив Масловського знайти надійну людину, яка здатна виконати його завдання. Водночас він не казав яке саме. На вказане прохання Масловський знайшов Кардаша. Звінський пообіцявши добре «оплатити» завдання, попросив Кардаша вбити Бедрила. Він погодився і, отримавши

частину грошей, вбив Бедрила. Звінський був засуджений за організацію вбивства на замовлення, Масловський за пособництво у вбивстві на замовлення, а Кардаш за умисне вбивство на замовлення.

Ознайомтесь зі ст. 115 КК України.

Чи правильно вирішив справу суд?

8. Винний у дорожньо-транспортній пригоді водій Нікітін, відповідно до домовленості, передав через свого знайомого Крилова 1 тис. дол. США автотехнічному експерту Рибаку за складання сприятливого для Нікітіна акту автотехнічної експертизи. Рибак був визнаний винним судом в одержанні неправомірної вигоди за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 368 КК України), а Крилов – у пособництві одержання неправомірної вигоди за попередньою змовою групою осіб (ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 368 КК України).

Чи правильно вирішив справу суд?

9. Вархов, Партика та Уваров, перебуваючи на дискотеці, вели себе непристойно. До них підійшов Казімов і зробив їм зауваження. У відповідь на це Вархов схопив Казімова та почав наносити йому удари руками і ногами по обличчю та тілу. Партика і Уваров також почали наносити йому удари. Казімову за висновком судово-медичної експертизи було заподіяно тілесні ушкодження середньої тяжкості.

Ознайомтесь зі ст. 296 КК України.

Чи можуть Партика, Вархов і Уваров нести кримінальну відповідальність за хуліганство, вчинене групою осіб?

10. Гуз, не бажаючи повертати Різнику борг у сумі 500 тис. грн і маючи намір заволодіти його двокімнатною квартирою, за згодою своєї дочки Смаль, в її присутності, схилила Кирилюка вбити Різника, обіцяючи за послугу переоформити на нього свою однокімнатну квартиру. За дорученням Смаль і з відома Гуз, Кирилюк запросив Різника на вечерю до Смаль. Прийшовши у будинок Смаль, Різник застав там, крім господині, Кирилюка. Коли після вечері Різник вийшов у передпокій, збираючись йти додому, Кирилюк вийшов з ним і схопивши заздалегідь підготовлений металевий

пруг, завдав йому численні удари, переламавши при цьому грудину, нижню щелепу і три ребра. Коли Різник впав на підлогу, Кирилюк сів на нього і почав його душити руками, а потім – подушкою, яку йому подала Смаль. Остання в цей час притримувала Різника за ноги, долаючи його опір. Смерть потерпілого настала від механічної асфіксії внаслідок стискування шиї руками Кирилюка.

Вирішіть питання про кримінальну відповідальність Кирилюка, Гуз і Смалю.

11. Маслов повідомив Симоненку, що у господарки Дякун Ганни на поясі зберігається значна сума грошей (25 тис. дол. США), отримана за продаж будинку, і запропонував йому шляхом розбійного нападу заволодіти ними. Він же заявив, що сам у цьому участі взяти не зможе, оскільки боїться бути впізнаним Дякун Ганною, а тому для заволодіння її грішми запропонував Симоненку замість себе не повнолітнього Тракала. Симоненко і Тракало погодились. Потім Маслов забезпечив Симоненку обрізом мисливської рушниць, патронами до нього, масками, курткою, взуттям, рукавичками, а також склав план садиби подружжя Дякунів. Водночас вони домовилися, що всі гроші, які вони викрадуть, будуть поділені на трьох. Відповідно до розробленого плану Тракало і Симоненко, взявши обріз, патрони, одяг та маски, пішли в обумовлений час до місця злочину. Неподалік будинку Дякунів вони одягли приготовлений одяг, рукавички та маски, а Симоненко зарядив обріз рушниць. Перелізши через паркан, Симоненко виставив шибку з вікна веранди, а Тракало проник туди, відчинив двері та впустив Симоненка. У темряві вони зачепилися за щось і зчинили гуркіт. Від цього прокинулися господарі, які увімкнули світло і спробували вийти з хати до веранди, але Тракало і Симоненко перешкоджали цьому, притримуючи двері. Потім Симоненко трохи прочинив двері і через щілину наставив обріз у напрямку господаря – Дякуна Миколи – та вистрілив, заподіявши йому тяжке тілесне ушкодження – наскрізне вогнепальне поранення грудей з ураженням легенів, внаслідок чого він одразу помер. Тракало злякавшись вибіг з будинку на подвір'я. Симоненко ж вийшов на подвір'я, перезарядив обріз, повернувся до будинку з метою знайти

господарку, у якої, за повідомленням Маслова, зберігалися гроші. Не знайшовши її, Симоненко заволодів мобільним телефоном вартістю 10 тис. грн. і втік з місця події. Вироком суду Симоненко і Тракало були засуджені за умисне вбивство вчинене з корисливих мотивів, за попередньою змовою групою осіб.

Ознайомтесь із ст. 115 КК України.

Чи правильно вирішив справу суд?

12. Повертаючись ввечері з роботи додому, Чижук та Якименко побачили п'яного Шаповала, який спав у сквері на околиці міста. Не змовляючись, Чижук витягнув у нього з кишені гаманець з грішми, а Якименко зняв з нього шкіряну куртку і годинник.

Чи вчинили Чижук і Якименко кримінальне правопорушення у співучасті?

13. Проходячи ввечері повз магазин, Чернецький зауважив, що його двері не замкнені. Зайшовши в магазин, він побачив там свого знайомого Зубрівського, який складав у мішок різні товари. Чернецький привітався з ним і зрозумівши, що Зубрівський викрадає товар із магазину, вирішив взяти дещо й собі. Він поклав у сумку два костюми, десять сорочок, три пари туфель, шкіряну куртку, 5 пляшок горілки і вийшов із нею з магазину. Слідом за ним вийшов з викраденими товарами і Зубрівський. Останній замкнув двері магазину, мішки з викраденим відніс у свою автомашину, яка стояла неподалік, і поїхав додому. Сторож магазину Величко у цей час вдома вечеряв. Саме тим, що Величко щовечора, в один і той самий час, на півтори – дві години залишав магазин без охорони і вирішив скористатися Зубрівський, замислюючи крадіжку.

Чи можна вважати названих осіб співучасниками крадіжки? Вирішіть питання про їхню кримінальну відповідальність.

Варіант 1. Величка не було на посту тому, що пообіцяв Зубрівському не перешкоджати викраденню товарів із магазину.

Варіант 2. Викрасти товари запропонував Чернецькому Зубрівський.

14. Єфграфов, що працював начальником відділу кадрів підприємства, на прохання свого родича Яцика видав йому фіктивну трудову книжку, де був збільшений стаж його роботи на 7 років. Це слугувало підставою для призначення Яцику незаконної пенсії, яку він отримував впродовж 2 років. Єфграфов знав, для чого потрібна Яцику підроблена трудова книжка. Про те, що пред'явлена Яциком трудова книжка підроблена, стало відомо і працівникові пенсійного фонду Жуку, але за винагороду він оформив йому на її підставі пенсію.

Ознайомтесь з ст.ст. 190 і 366 КК України.

Чи є Єфграфов і Жук співучасниками вчиненого Яциком шахрайства, а Яцик співучасником скоєного Єфграфовим службового підроблення? Вирішіть питання про кримінальну відповідальність Єфграфова, Жука і Яцика.

15. Азімов посварився з Бобуріним. Про цей конфлікт він розповів своєму знайомому Видріну і попросив його допомогти відлупцювати Бобуріна. Видрін погодився і вони пішли шукати Бобуріна. По дорозі Азімов забіг на будівельний майданчик, взяв там кусок арматури і передав його Видріну. Зустрівши Бобуріна, Азімов схопив його за руки і став тримати, а Видрін у цей час наносив йому арматурою удари. Бобуріну було заподіяно середньої тяжкості тілесні ушкодження.

Чи можуть Азімов і Видрін вважатися співвиконавцями цього кримінального правопорушення? Як належить кваліфікувати діяння організатора, підбурювача чи пособника, який одночасно був і одним з його виконавців?

Варіант 1. *Несподівано для Азімова Видрін ножем наніс Бобуріну декілька поранень в груди і живіт, від яких той помер.*

16. Кароль, маючи намір пограбувати Лучківа, вдарив його штахетиною по голові, але, почувши чийсь швидкі кроки, втік. Мазур, чий кроки чув Кароль, підійшов до Лучківа і, скориставшись неpritомністю останнього, обікрав його.

Чи вчинили Кароль і Мазур кримінальне правопорушення у співучасті? Вирішіть питання про їх кримінальну відповідальність.

17. Гриценко приїхав до матері в гості. За вечерею вона між іншим нарікала на свого сусіда Діброву, який нібито постійно кривдить її. Бажаючи поговорити з ним, Гриценко викликав Діброву на вулицю і почав пред'являти йому свої претензії, а коли той сказав, що не буде розмовляти з п'яним, він став його бити. Діброві було заподіяно легке тілесне ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я.

Чи може мати Гриценка підлягати кримінальній відповідальності за підбурювання до кримінального правопорушення? Розкрийте зміст об'єктивних і суб'єктивних ознак, що характеризують діяння підбурювача кримінального правопорушення.

18. Левченко замовив Антонюку та Єлманову за грошову винагороду вбивство свого вітчима Макогона. Останні погодились і вони втрюх, розподіливши функції, зорганізувалися у стійке об'єднання. У визначений час вони заманили Макогона до гранітного кар'єру, де Єлманов із засідки двічі вистрелив у нього з мисливської рушниці, але поранений Макогін зумів утекти. Не полишаючи свого задуму на виконання замовлення Левченка, Єлманов виготовив із цієї рушниці обріз, спільно з Антонюком під'їхали до будинку Макогона, де Єлманов двома пострілами з обрізу вбив останнього.

Чи вчинене умисне вбивство на замовлення у складі організованої групи?

19. Вироком суду Васьо, Гуз, Кійсь, Бедрило й Артамонов були засуджені за крадіжку чужого майна, вчинену організованою групою, за ч. 5 ст. 185 КК. Вони визнані винними у вчиненні цього злочину за таких обставин. Васьо і Гуз – охоронці сховища, в якому зберігалось насіння сільськогосподарських культур, домовилися з Кійсь, Бедрило й Артамонов про спільне систематичне таємне викрадення насіння соняшника. З цією метою вони розподілили між собою ролі та розробили план дій щодо підтримання стабільних зв'язків між ними, способу проникнення у сховище, вивезення та подальшої реалізації викраденого, забезпечення перевезення насіння автотранспортом тощо, про який знали всі учасники групи. Зокрема, на Бедрила та Артамонова покладалося

забезпечення вивезення викраденого насіння, на Гуза й Кій-ся його переховування та подальша реалізація, а Васьо координував дії учасників групи. Всього вказаними особами було викрадено насіння соняшника на загальну суму 900 тис. грн. В апеляційних скаргах засуджені просили вирок змінити і перекваліфікувати їхні дії з ч. 5 на ч. 2 ст. 185 КК України, мотивуючи це тим, що вони вчинили крадіжку чужого майна не у складі організованої групи, а за попередньою змовою групою осіб.

Чи підлягають апеляційні скарги засуджених задоволенню?

20. Працівники поліції Стельмах та Блажкевич, маючи умисел на незаконне збагачення, залучили до своєї діяльності знайомого Урдея. Під час несення служби Стельмах та Блажкевич отримували неправомірну вигоду від затриманих ними громадян, яка полягала у перерахунку грошових коштів у певній сумі на банківську картку Урдея. Урдей, зі свого боку, отримавши грошові кошти на банківську картку, залишав собі обумовлену суму, а інші кошти перераховував на банківські картки Стельмаха та Блажкевича. Така протиправна діяльність тривала протягом декількох років і була припинена правоохоронними органами.

Ознайомтесь із ст. 368 КК України.

Чи вчинене кримінальне правопорушення у співучасті?

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Що таке співучасть у кримінальному правопорушенні?
2. Які об'єктивні та суб'єктивні ознаки впливають із законодавчого визначення співучасті?
3. Чому спільне необережне заподіяння шкоди не визнається співучастю?
4. Хто визнається виконавцем кримінального правопорушення?
5. У чому полягає відмінність співвиконавця від пособника?
6. Які форми організаторської діяльності названо в частині третій статті 27 КК України?
7. Чим підбурювання відрізняється від інтелектуального пособництва?
8. Коли приховування кримінального правопорушення є пособництвом, а коли – причетністю?
9. За якими критеріями розмежовуються група осіб, група за попередньою змовою, організована група та злочинна організація?
10. Які межі відповідальності організатора організованої групи?
11. Як кваліфікується ексцес виконавця?
12. Які умови добровільної відмови організатора, підбурювача і пособника?
13. Чим командна відповідальність відрізняється від класичної співучасті?
14. Які види причетності походять із частин 6 та 7 статті 27 КК України?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативні джерела та правові позиції

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/conv#n3816>
2. Закон України від 9 жовтня 2024 року № 4012-IX Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4012-20#n10>
3. Проект нового Кримінального кодексу України (станом на 25.06.2026 р.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2026/06/30/0000-proyekt-kk-kontrolnyj-standom-na-25-06-2026.pdf>
4. Постанова ККС Верховного суду від 02.09.2025 р. в справі № 753/19118/19. URL: <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/13038>
5. Постанова ККС Верховного суду від 04.06.2020 р. в справі № 263/2359/17. URL: <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/5654>
6. Постанова ККС Верховного суду від 07 червня 2022 р. в справі № 754/14360/20. URL: <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/7011/document/8091>

Літературні джерела

7. Абакіна-Пілявська Л. М. Причетність до злочину в кримінальному праві України: становлення, сучасний стан та перспективи розвитку : монографія. Одеса, 2015. 296 с.
8. Бабич А. О. Необережне співзаподіяння при вчиненні кримінального правопорушення: дис. ... д-ра філос. : спец. 081 Право. Харків, 2022. 312 с.
9. Беніцький А. С. Причетність до злочину: проблеми кримінальної відповідальності : монографія. Луганськ, 2014. 552 с.
10. Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за створення злочинних об'єднань та участь у них : монографія. Київ, 218. 928 с.
11. Газдайка-Василишин І. Б. До питання про момент початку перебігу строків давності притягнення до відповідальності співучасників кримінального правопорушення. *Інформаційний бюлетень з проблем діяльності підрозділів Національної поліції*. Львів, 2026. С. 64–74.
12. Гришук В. К. Українське кримінальне право. Загальна частина : навчально-науковий курс. Вінниця, 2026. 988 с.
13. Жаровська Г. П. Співучасть у злочині за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Київ, 2004. 211 с.
14. Задоя К. П. Особливості кримінальної відповідальності військових командирів, інших осіб, які фактично діють як військові командири та інших начальників. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*, 2025. Вип. 89. Ч. 3. С. 226–230.
15. Кваша О. О. Співучасть у злочині: структура та відповідальність : монографія. Київ, 2013. 560 с.

16. Копйова І. А. Виконавець як співучасник злочину: поняття, види, відповідальність : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Харків, 2018.
17. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ, 2025. 1148 с.
18. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / за ред. Ю. В. Бауліна, В. І. Тютюгіна, В. І. Борисова, Ю. А. Пономаренка, С. О. Харитонова. Харків, 2026. 672 с.
19. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії) : підручник у 2 книгах / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Київ, 2025.
20. Марін О. Проблеми впровадження «командної» відповідальності у національне кримінальне право України // *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. Вип. 90. Ч. 4. Ужгород, 2025. С. 88–96.
21. Орловський Р. С. Теоретичні та методологічні проблеми інституту співучасті у кримінальному праві України : монографія. Харків, 2019. 624 с.
22. Смушак О. М. Кримінально-правова політика в сфері відповідальності за причетність до злочину : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Харків, 2016.
23. Ткаченко В. В. Вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб за кримінальним кодексом України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Київ, 2013. 234 с.
24. Ус О. В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до злочину : монографія. Харків, 2007. 264 с.
25. Федорович Н. А. Співучасть у кримінальному правопорушенні зі спеціальним суб'єктом у кримінальному праві України : дис. ... д-ра філос. : спец. 081 Право. 2022. 304 с.

26. Харко Д. М. Виконавець злочину: кримінально-правова характеристика та відповідальність : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Луцьк, 2014. 209 с.
27. Цибулін Т. Г. Кримінальна відповідальність за пособництво у вчиненні злочину : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Київ, 2016. 209 с.

Ірина Богданівна Газдайка-Василишин,
кандидат юридичних наук, професор
(теоретичні питання, питання для самоперевірки)

Олексій Володимирович Авраменко
кандидат юридичних наук, професор
(тестові завдання, задачі)

Співучасть у кримінальному правопорушенні

Навчальний посібник

Редактор *Галина Ялечко*
Коректура *Соломія Єднороз*
Макетування *Галина Шушняк*
Друк *Назарій Ганущак*

Підписано до друку 14.10.2026.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 3,72.
Тираж 70 прим. Зам № 68-26.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідectво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.

Газдайка-Василишин І. Б., Авраменко О. В.

Г 12 **Співучасть у кримінальному правопорушенні : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2026. 64 с.**

ISBN 978-617-511-456-8

Видання містить теоретичний матеріал; тести для самоконтролю та перевірки ступеня засвоєння здобувачами навчального матеріалу; задачі прикладної спрямованості для розв'язування під час практичних занять, питання для самоконтролю та список рекомендованої літератури. Навчальний матеріал із теми «Співучасть у кримінальному правопорушенні» подано на основі чинного Кримінального кодексу України, Проекту нового Кримінального кодексу та сучасних наукових позицій.

Для здобувачів освітнього ступеня бакалавра (в межах вивчення дисципліни «Кримінальне право») та науково-педагогічних працівників.

The manual includes theoretical material; tests for self-control and verification of the degree of assimilation of educational material by students; problems of applied orientation to solve them during practical classes; questions for self-control and a list of recommended literature. In the manual, educational material on the topic «Complicity in a criminal offense» is presented on the basis of the current Criminal Code of Ukraine, the Project of the new Criminal Code and modern scientific positions.

For higher education graduates of the bachelor's degree (within the scope of studying the discipline «Criminal Law») and scientific and pedagogical workers.

УДК 343.237